

PM Inriktning VA-utveckling Östhammars kommun maj 2018

Bakgrund

Sedan 1 maj 2017 ingår Östhammars kommun i VA-samverkan genom Gästrikе Vatten AB (GVAB). Vid samma tidpunkt bildades även anläggningsbolaget Östhammar Vatten AB. Gästrikе Vatten AB ska för Östhammar Vatten AB upprätthålla och utveckla den allmänna VA-anläggningen som behövs för att Östhammars kommun ska kunna fullgöra sin skyldighet att ordna VA-försörjning inom kommunen. GVAB ska endast bedriva verksamhet som är till nytta för Östhammar Vattens VA-kollektiv.

VA-verksamheten betalas genom avgifter från kunderna (VA-kollektivet i kommunen). Avgifterna fastställs av kommunfullmäktige. Brukningsavgiften är en periodisk avgift för täckande av drift- och underhållskostnader, kapitalkostnader för investeringar och andra kostnader. Anläggningsavgift är en engångsavgift för täckande av en kostnad för att ordna en allmän va-anläggning. Den betalas när fastigheten kan anslutas till kommunalt VA.

Under 2017 och tertial 1 2018 har fokus legat på att dokumentera status, kartlägga och identifiera vattenresurser samt beskriva nuvarande och kommande behov. Arbete sker tillsammans med flera förvaltningar inom Östhammars kommun med mål att hösten 2019 ta fram en plan för kommunens VA-utveckling. Planen har som syfte att beskriva VA-utvecklingen i Östhammar kommun mot 2040 med utblick 2060. Vi bistår Östhammars Kommun att parallellt med detta att ta fram en ny VA-strategi. Den nuvarande VA-strategin från 2012 behöver revideras utifrån ny kunskap.

Uppföljning av såväl dricksvatten som avloppsrening avseende 2017 samt tertial 1 2018 visar att den kommunala VA-försörjningen i Östhammars kommun är mycket ansträngd och att det finns på stora behov att omgående optimera processlösningar samt vidta åtgärder för att klara gällande kvalitetskrav, gränsvärden och villkor. På flera orter saknas kapacitet att omhänderta ytterligare mängd spillvatten i reningsverken eller kapacitet att leverera mer dricksvatten, eller ibland både och. I Östhammar och Alunda tätorter nyttjas redan idag hela den kapacitet som finns varför även kortsiktiga åtgärder behöver utredas och vidtas.

Vattenförsörjning

Vattenförsörjningen inom Östhammars kommun baserar sig på uttag av grundvatten. Befintliga grundvattenresurser inom kommunen är små vilket gör att de inte kan magasinera den mängd grundvatten som behövs för vattenförsörjningen samt att vattenförsörjningen blir extra känslig vid torra perioder och hög vattenanvändning. En sådan torrperiod uppträdde under åren 2016 och 2017 vilket innebar vattenanvändningsbegränsningar i stora delar av landet och i Östhammars kommun var läget kritiskt. Utifrån naturgivna vattenresurser och behov har följande åtgärder föreslagits i den vatten(resurs)försörjningsplan som tagits fram för den kommunala vattenförsörjningen:

- Påbörja utredning av avsaltningsverk för kustområdena
- Etablera överföringsledning från Tierps kommun (Utredning och projektering pågår 2018). I detta arbete ingår även att ta fram en avsiktsförklaring och avtal.
- Starta samverkan med omkringliggande kommuner och verksamheter kring möjlighet att samarbeta kring etableringen av avsaltningsverk samt utveckling av nyttjandet av Uppsalaåsen
- Grundvattenutredning Börstilsåsen för att klara kortsiktigt behov i tätorterna till dess ett avsaltningsverk är på plats. (Pågående 2018)
- Grundvattenutredning Film och Norråsen för att klara kortsiktigt behov i Österbybruk till dess överföringsledningen är på plats (Pågående 2018)

Det första steget i förstudien för ett nytt vattenverk genom rening av havsvatten är att genomföra en bottenkartering. Detta föreslås genomföras under hösten 2018. Även en intressentanalys bör tas fram tillsammans med förvaltningar inom Östhammars kommun för att utreda andra parter eventuella framtida behov som underlag för kapacitetsbehov och möjlig finansiell samordning. Nästa steg är lokaliseringsutredning för ett vattenverk och ledningsdragning (möjligt under 2019).

Ytterligare grundvattenutredningar pågår och är planerade. Med start våren 2018 kommer även SGU (Sveriges Geologiska Undersökning) genomföra grundvattenkartläggning inom ett antal områden inom Östhammar kommun. Arbetet beräknas fortgå under 2019 och kommer utgöra ett av flera underlag för det fortsatta vattenkartlägningsarbetet samt planarbete i kommunen. Inriktningen bör också fokusera på att tänka nytt när det gäller behovet av dricksvatten och användningsområden. I ett område med få och små vattenresurser blir det också viktigt att skapa så mycket vattenhållande åtgärder som möjligt i landskapet.

Avloppsrening

En översyn av avloppsreningsverken har utförts under våren 2018. Analysen visar att kapaciteten på reningsverken är begränsande för ytterligare tillväxt (med kommunal försörjning) redan nu eller inom kort i vissa tätorter. Bedömningen är att det saknas möjlighet att utveckla dagens reningsprocesser för att öka kapaciteten. Tillgänglig kapacitet (personekvivalenter) per reningsverk visas i tabell 1.

Ort	Möjlig nyanslutning till reningsverk (pe)
Östhammar	0
Alunda	300
Gimo	3600
Skoby	25
Harg	30
Hargshamn	480
Öregrund	900
Österbybruk	850

Tabell 1. Möjlig nyanslutning till kommunens avloppsreningsverk per upptagningsområde.

I Östhammar tätort finns ingen kapacitet kvar att ansluta fler till reningsverket dock finns flera bostadsområden klara eller på väg att byggas. För att klara gällande tillstånd behöver en nödlösning förberedas. I första hand föreslås en utredning och projektering för att möjliggöra transport av spillvatten från Östhammar tätorts ledningsnät till Gimo ske under 2018 för ett ev utförande 2019. Utredningskostnaden är skattad till 300 tkr. Även ytterligare alternativ kan komma att utredas. Då denna lösning avser att akut möta kommunens tillväxt bör merkostnaderna tas av Östhammar kommun och inte belasta VA-kollektivet i Östhammar.

För att möta de behov som finns föreslås en utredning för ett nytt avloppsreningsverk i Östhammar starta. I denna utredning ska även för- och nackdelar med att samordna avloppsreningen med Öregrund ingå. Utgångspunkten för lokalisering är Ornön vid befintlig våtmark, Öregrunds reningsverk samt i område runt Skinnäsviken (utpekad i kommunens VA-strategi från 2012).

För att möta behoven av ökad kapacitet för avloppsreningen i Alunda då vattentillgången ökar genom ledning från Tierps kommun är det även av stor vikt med en utredning för nytt avloppsreningsverk i Alunda samt Österbybruk. Detta föreslås starta under 2019.

Kapacitet ledningsnät

Det är inte bara kapacitet i vattentäkt, vattenverk och reningsverk som är nödvändigt för att klara leveransen av VA-tjänster. Ledningsnätets kapacitet utgör också begränsningar och det är av stor vikt att utbyggnad genom såväl förtätning som exploatering sker i en planerad takt och byggs inifrån och ut för att säkerställa dricksvattnets kvalitet. Som underlag för bedömning sker en satsning under 2017 och 2018 på att dokumentera information om ledningsnätets läge (både vertikalt och horisontellt), material, ålder och status i en databas. Utifrån detta kan hydrauliska modeller skapas för att bedöma kapacitet och behov av åtgärder.

För att analysera önskat behov i förhållande till status kommer exploaterings- och omvandlingsplaner sammanställas per tätort för en analys. En första analys av VA-kostnader per område beräknas kunna ske under hösten 2018.

Att ha kontroll på vattenanvändningen är en förutsättning för att kunna säkerställa leverans och ta fram underlag till planer. För att påskynda arbetet föreslås arbetet med att mäta in ledningsnätet och plombera vattenposter förstärkas.

För att nyttja det vatten som finns optimalt och minimera mängden spillvatten är det viktigt med information till kunder och brukare. Förstärkta informationsinsatser föreslås.

Förslag till åtgärder 2018

- utöka ramen för verksamhetskostnader för 2018 med 1 mnkr för att
  - o utöka pågående arbete med att utreda och säkerställa VA-försörjningen i Östhammar
  - o starta en förstudie för nytt avloppsreningsverk för Östhammar tätort,
  - o starta en förstudie för ett avsaltningsverk för dricksvatten för de östra delarna av Östhammars kommun
- utreda och projektera en teknisk lösning för att möjliggöra att spillvatten kan transporteras från Östhammar tätorts ledningsnät till Gimo med kostnadstäckning från Östhammar kommun (budget 300 tkr) under hösten 2018.